

LESNÍ MATEŘSKÉ ŠKOLY – NOVÉ MOŽNOSTI ROZVOJE DĚTÍ MŠ

KVAPIL Luděk, ČR

Resumé

Príspevok se opírá o lesní pedagogiku a zabývá se vzdělávání dětí MŠ v LMS.

Klíčová slova: lesní pedagogika, lesní mateřská škola, environmentální vzdělávání, životní prostředí, praktické činnosti.

FOREST NURSERY SCHOOL - NEW POSSIBILITIES FOR DEVELOPMENT OF CHILDREN KINDERGARTEN

Abstract

The paper relies on forest pedagogy and deals with the education of children in kindergarten LMS.

Key words: Forestry forestry education, forest nursery, environmental education, the environment, practical activities.

Úvod

Článek navazuje na lesní pedagogiku a specifikuje lesní mateřskou školu jako jednu z možností vzdělávání dětí MŠ. V dnešní době snad žádné dítě netráví tolik času v přírodě, kolik by potřebovalo ve zdravém a volném kontaktu s přírodou a jejím prostředím. Tento jev můžeme přičítat malému množství vhodného prostředí v okolí bydliště, a taktéž doprovodu dospělého průvodce (rodiče apd.). Absence přírodního prostředí má mnoho negativních dopadů na komplexní rozvoj jedince (duševní a tělesný vývoj), odolnost vůči nemocem, špatný rozvoj jemné motoriky a manuální zručnosti. Výzkumy prokázaly, že příčinou je nadměrná organizovanost zdělávání a zábavy v interiérech, ať už jde o školní, domácí nebo volnočasových prostor. Ministerstvo životního prostředí vydalo v roce 2005 publikaci „Děti aby byly a žily“, v níž se kolektiv autorů zamýšlí nad fenoménem dnešní doby - odcizování se dětí přírodě. Autoři se zaměřují taktéž na přínosy kontaktů dětí s přírodním prostředím. PhDr. Helena Vostradovská a Mgr. Hana Klonfarova zmiňují, jak je důležité, aby se dětem dostávalo dostatku pohybu v přírodním prostředí, seznamovaly se s přírodou, která je obklopuje a zároveň se jim vtiskávala důležitost a nezastupitelnost přírody spolu s nutností a ohleduplností k ní, a to od nejútlejšího věku. Přírodu by měly děti poznávat přímým kontaktem, nikoliv zprostředkovaně, a to v doprovodu rodiče nebo jiné blízké osoby. Vlastním objevitelstvím, nejen poučováním. Pohyb v přírodě by pro děti měl být samozřejmostí, nikoliv vzácnou příležitostí (1, s. 90).

Lesní pedagogika

Lesní pedagogika je jedna z metod lesnické a environmentální osvěty, zabývající se podáváním pravdivých informací o lese a hospodaření v něm, zábavnou formou, prostřednictvím lesního pedagoga. Důraz je kladen na tzv.,, zážitkové poznání lesa,,... kdy se účastníci aktivit lesní pedagogiky učí vnímat les všemi smysly, čímž u nich dochází k přirozenému a snadnému zaangažování (2). Lesní pedagogika je zaměřena zvláště na žáky mateřských, základních a středních škol. Tato forma vzdělávání se realizuje formou exkurzí krátkodobých (4 – 8

vyučovacích hodin) nebo exkurzí dlouhodobých (vícedenních), kde školní učebnu nahrazuje lesní prostředí a garantuje ji lesní pedagog.

Lesní mateřské školy LMŠ

Předškolní vzdělávání podporuje rozvoj osobnosti dítěte předškolního věku. Podílí se na jeho zdravém, citovém, rozumovém a tělesném rozvoji, na osvojení základních pravidel chování, základních životních hodnot a mezilidských vztahů. Předškolní vzdělávání vytváří základní předpoklady pro pokračování ve vzdělávání.

Mateřské školy se povinně řídí od 1. 9. 2007 Rámcovým vzdělávacím programem. Tento dokument ukládá předškolním pedagogům sledovat především tři rámcové cíle:

- Rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání.
- Osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost.
- Získání osobní samostatnosti a schopnosti projevit se jako samostatná osobnost působící na své okolí (3, s. 11).

Rámcový vzdělávací program umožňuje mateřským školám využívat různých metod i forem vzdělávání, přizpůsobovat vzdělávání konkrétním regionálním i místním podmínkám, možnostem a potřebám. Vytváří prostor pro rozvoj různých programů a koncepcí i pro individuální profilaci každé mateřské školy.

Lesní mateřská škola je formou předškolního zařízení, v jehož programu se většina aktivit odehrává venku, děti si hrají a učí se za každého počasí v lese, v krajině, v prostředí, které bylo po staletí pro vývoj dítěte přirozeným (4, s. 8). Toto prostředí umožňuje všestranný rozvoj dítěte:

- Osobní zkušenosti a zážitky, spolupráce, komunikativní dovednosti
- Rozvoj pozorovacích schopností, jemné motoriky, řeči
- Vnímání sama sebe, samostatnost
- Školní připravenost

Historie LMŠ ve světě

Dánsko 1954 – (Ella Flatau) občanská iniciativa sdružující příznivce této myšlenky, založena historicky první LMŠ. Dnes je tento způsob předškolní výchovy velmi rozšířen, a má již dlouhodobou tradici ve skandinávských zemích.

Švédsko - existence pod označením “Venku za každého počasí” kolem stovky mateřských škol (5).

Německo 1968 – vznik první lesní MŠ ve Wiesbadenu (dodnes, nezávislá na školské správě). LMŠ je již zařazena do systému předškolního vzdělávání, má oporu v legislativě, což znamená i oporu finanční ze strany státu.

LMŠ existují také ve Švýcarsku, v Kanadě. V současné době nachází tato myšlenka své příznivce i v Japonsku.

Historie v ČR

Liberec 2007 (Linda Kubale), založena tzv. „zelená školka“.

Praze 2009 (občanské sdružení Ekodomov), založen dětský klub „Šárynka“ (částečný provoz).

Nouzov 2009 (Radka Jensen Vaculíková), založen „dopolední klub“ (občanské sdružení Za sebevědomé Tišnovsko).

2010 (prosinec) vznik Asociace lesních mateřských škol.

Významným přínosem je iniciativa PhDr. Terezy Vošahlíkové, která usiluje o ukotvení pedagogického konceptu LMŠ v současné legislativě ČR.

Významným krokem je ministerstvem školství povolen experimentální projekt integrované lesní mateřské školy Vesniček v Praze při Mateřské škole Semínko.

LMŠ jsou specifické svými charakterickými znaky:

- Prostředím
- Oblečení a vybavení
- Zázemí
- Hygiena
- Stravování
- Pedagogické vedení
- Spolupráce s rodiči

Legislativa

Jelikož LMŠ u nás nesplňují řadu podmínek pro zařazení do rejstříku škol, nemohou se ani nazývat mateřskými školami, a od státu nedostávají žádné dotace. Zřizovatelem může být nezisková organizace, občanské sdružení či fyzická osoba s živností. Jedná se pak nejčastěji o dětské kluby či rodinná centra. Takto se na ně nevztahují vyhlášky o počtu pedagogických pracovníků, hygieně nebo stravování. Na jednu stranu dává těmto klubům jistou volnost, zároveň jsou tím však připraveny o možnost uznání jakožto plnohodnotného vzdělávacího zařízení a zůstávají paradoxně drahou alternativou po boku dalších soukromých mateřských škol vyznačujících se obvykle luxusním zázemím a finančně nákladným programem. Stejná situace byla před více než deseti lety v Německu. Od jejich uznání v roce 1996 a možnosti registrace, jakožto předškolního zařízení, počet lesních mateřských škol v Německu stále narůstá. Od září 2010 MŠMT ČR povolilo pokusné ověřování provozu integrované lesní mateřské školy Lesníček, který tímto může nést označení „mateřská škola“. Pokusné ověřování potrvá dva roky. Činnost lesní školky Lesníček průběžně sleduje MŠMT ČR. Na základě výsledků ověřování (resp. pokud se tato forma osvědčí) by měl být zahájen legislativní proces novelizace právních předpisů, kterou by bylo umožněno integrování LMŠ do provozu běžné mateřské školy.

V prosinci 2010 vznikla Asociace lesních mateřských škol (ALMŠ), sdružující již existující iniciativy inspirované myšlenkou LMŠ. ALMŠ nabízí pomoc těm, kdo mají o tuto formu předškolní výchovy zájem, sdílením zkušeností o fungování programu lesních MŠ, poradenskou a osvětovou činností. Přípravuje podklady pro legislativní změny, jejichž cílem je uznání lesní MŠ jako plnohodnotné alternativy ke klasické mateřské škole. V této oblasti navázala na činnost pracovní skupiny pro kontakt dětí s přírodou na Ministerstvu životního prostředí. Momentálně se čeká, jak se osvědčí prvotní provoz integrované lesní mateřské

školy Lesníček v českých podmínkách. Na základě výsledků, tohoto pokusného ověřování, jsou ochotni připravit úpravy legislativy.

Závěr

Zdravý vývoj dítěte je prvořadým úkolem institucionálního vzdělávání v ČR. Rozvoj komunikativních, motorických a jiných dovedností, lze dosahovat různými způsoby. Vždy je třeba hledat taková řešení, která budou v souladu se vzdělávacími cíli a nabídnou nám nové způsoby jejich dosahování. Jednou z těchto možností jsou právě LMŠ, které by v budoucnu mohly vyplňovat prázdná místa v kontaktu dětí s přírodou, navázat tak na přirozenou formu jejich rozvoje.

Literatura

1. KOLEKTIV AUTORŮ, *Děti, aby byly a žily*. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2005, 96 s. ISBN 80-7212-382-3.
2. JANU M., KVAPIL L. Lesní pedagogika a její začlenění do obecně technických předmětů na PdF UP v Olomouci. In *Trendy technického vzdělávání 2011*. Olomouc: UP, 2011, s. ISBN 978-80-87244-09-0.
3. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: TAURIS, 2006, s. 11
4. Věstník ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, srpen 2010, Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR 2010, s. 8.
5. VOŠAHLIKOVA, Tereza. *Lesní mateřská škola – kořeny*. Metodický portál [online]. 19. 08. 2009a. [cit. 21. března 2011]. ISSN 1802-4785.

Lektoroval: PhDr. Vlasta Hrdličková, Ph.D.

Kontaktní adresa:

Luděk Kvapil, Mgr., Ph.D.,
Katedra technické a informační výchovy,
Pedagogická fakulta UP, Žižkovo nám. 5, 771 40
Olomouc, ČR, tel. 00420 585 635 807,
e-mail: luděk.kvapil@upol.cz